

YAKINMAYIN PROJE ÜRETİN(*)

- Milli Güvenlik Kurulu'nun siyasi boyutu sürekli tartışılıyor, ancak yasal zemini tartışma konusu yapılmıyor? MGK'nın yasal zemini nedir?

- MGK tartışması kendini 28 Şubat kararlarıyla ortaya koydu. Ancak MGK'nın geçmişi eskiye dayanıyor. İlk olarak 1961 anayasasında görüyoruz Milli Güvenlik Kurulunu. MGK'nın yasal zeminini tartışabilmek için daha gerilere gitmemiz gerekiyor.

- Daha geriler derken Cumhuriyetin ilk yıllarını mı kastediyorsunuz?

- Geçtiğimiz yıl MGK'nın kuruluşunun 64.Yılı kutlandı. Devlet bu kurumun kuruluşunu 1933 yılına dayandırıyor. MGK 1933 yılında kendini Yüksek Müdafaa Meclisi olarak gösteriyor. Yüksek Müdafaa Meclisi'nin kuruluşu gizli bir kararname ile olmuş. Yani kanunla kurulmamış.

- 1961 Anayasasına kadar bu gizli kararname ile mi varlığını sürdürüyor MGK?

- Hayır. 1949 yılında Milli Savunma Yüksek Kurulu adıyla yeniden oluşturuluyor ve bu sefer kanuni statü kazandırılıyor. Kamuoyuna açık bir şekilde yapılandırılıyor. Esasında Milli Güvenlik Kurulu ile ilgili Türkiye'de ciddi çalışmalar yapılmamış bugüne kadar. Olaya biraz daha araştırmacı gözüyle yaklaştığımız zaman bugünkü anlamıyla MGK'nın 1922 yılında devlet içinde yapılandığını görüyoruz. "Rejim ve Asker" adlı kitabında Hikmet Özdemir bize bu konuda ciddi bilgiler veriyor. 1922 yılında "Harp Encümeni" adı altında bir encümen kuruluyor. Meclise Mustafa Kemal ve arkadaşları tarafından Harp Encümeni Fevkaladesi Kanunu adı altında bir tasarı getiriliyor. Tasarı mecliste büyük tartışmalara neden oluyor. Mustafa Kemal bir gece meclise bir yazı göndererek, Harp Encümeni adıyla bir encümenin kurulduğunu ilan ediyor.

- 1922'de Harp Encümeni, 1933'de Yüksek Müdafaa Meclisi, 1949'da da Milli Savunma Yüksek Kurulu. 61 Anayasasında Milli Güvenlik Kurulu...

- 1961 Anayasasında legal bir kurum olarak ilk defa Milli Güvenlik Kurulu adıyla kurumlaştırılıyor. 1963'te de Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği Yönetmeliği çıkarılıyor. Bu yönetmelik yayınlıyor. Fakat MGK üzerindeki gizlilik perdesi 1983'te de devam ediyor. O yıl da çıkartılan MGK Genel Sekreterliği Yönetmeliği gizli tutuluyor. Bu yönetmelik hakkında fazla bir bilgimiz yok. MGK'nın kısaca tarihi geçmişi bu.

- MGK'daki sivil- asker üye sayısını belirleyen bir mevzuat var mı? Sivil- asker dengesi neye göre belirleniyor?

- 1961'deki değişiklikle MGK'da sadece Genelkurmay Başkanının üye olarak yer alması öngörülüyor. Ancak senatodaki asker kökenli üyelerin itirazıyla Genelkurmay Başkanının dışında o günkü ifadesiyle "kuvvet temsilcileri"nin yani kuvvet komutanlarının da katılması sağlanıyor.

- Peki, nedir bu Milli Güvenlik kavramı? Devlete ve sisteme bu kadar hâkim olan bir kurumun çıkışına zemin oluşturan talep ne?

- MGK olayını konuşmadan önce bence MGK'ya rengini veren "milli güvenlik" kavramının üzerinde durmak gerekiyor. 1923'ten İkinci Dünya Savaşı yıllarına kadar milli

---

* Selam Gazetesinin 13-19 Nisan 1998 tarihli sayısında yayınlanmıştır.

güvenlik kavramı “topyekün savaş” ya da “topyekün müdafa” olarak kullanılıyor. 1945 yılına kadar Türkiye’de milli güvenlik diye bir kavram yok. Milli güvenlik kavramı ilk defa ABD’nin Milli Güvenlik Doktrini projesini dünyaya sunmasıyla gündeme geldi.

ABD bu doktrinle arka ve ön bahçesi konumundaki ülkelerdeki kendisine yönelik tehlikeleri bertaraf etmeyi amaçlıyordu. Milli Güvenlik Doktrini ilk defa Brezilya’da uygulandı. Bu kavram soğuk savaş yıllarında bazı Ortadoğu ülkelerine de yansıdı. Türkiye’nin anayasasına girmesinde 1945 ile 1960 yılları arasında bu kavramın sürekli olarak gündemde tutulmasının etkisi büyüktür.

- Milli Güvenlik Kavramı Türkiye’de nasıl algılanıyor? Yasalarda bir tarifi var mı?

- Anayasada bunun tarifi yok. Anayasal kurumların kuruluş biçimleri ve amaçlarının anayasada açıkça ortaya konması gerekirken bu yapılmamış. Bu konuda Milli Güvenlik Kurulu ile ilgili çıkartılacak kanuna atıf yapılıyor. Milli güvenlik kavramının tarifi 2945 sayılı MGK ve MGK Genel Sekreterliği Kanununda yapılmaya çalışılıyor.

- Ne deniyor tarifte?

- Birinci maddede “Milli Güvenlik, devletin anayasal düzenini, milli varlığını, bütünlüğünü, milletlerarası alanda siyasi, kültürel, ekonomik dâhil bütün menfaatlerini ve ahdi hukukunu her türlü iç ve dış tehditlere karşı korur” deniyor. Yine aynı maddenin ikinci paragrafında milli güvenlik siyasetini tarif ediyor. Bu tarife göre de milli güvenlik siyaseti milli güvenliğin sağlanması ve milli güvenlik kurulunun belirlediği görüşler dâhilinde Bakanlar Kurulu tarafından tespit edilen iç, dış ve savunma harekât tarzlarına ait esasları kapsayan siyaseti ifade eder milli güvenlik siyaseti.

- Bunun anayasada tarif edilmesi gerekiyor mu?

- Aslında anayasada tarif edilmesi lazım. Ancak bu kanunla tarif edilmiş.

- MGK’nın ağırlımı daha çok olağanüstü dönemlerde göstermesini nasıl değerlendiriyorsunuz?

- Ben sizin gibi düşünmüyorum. Her ne kadar durum böyle gibi görünse de işin özü farklı. MGK’nın Türkiye’de ciddi anlamda kurumsallaştığı dönemler askeri darbe dönemleri değil, tam tersine sivilleşme dönemleridir. Milli güvenlikle ilgili oluşumlar hem sivil hem askeri dönemlerde tüm Cumhuriyet tarihi boyunca ön plana çıkmış. Bu Türkiye’deki mevcut sistemin militarist karakterini net bir şekilde ortaya çıkartıyor.

- MGK’nın bazen geri planda tutulup bazen de bugün olduğu gibi parlamentonun üzerinde bir güç olarak kendini göstermesi bilinçli bir taktik mi?

- Birçok siyasetin hatıratını okuduğumuz zaman MGK’nın ve MGK’ya bağlı kurumların bazı konuların üzerine ciddi bir biçimde gittiğini, önem vermediği bazı konuların da üzerine gitmediğini görüyoruz. Tabi bu durum MGK’yı yöneten Cumhurbaşkanlarının ve MGK üyesi şahısların kişisel tutumlarıyla da ilgili. Ancak bu MGK’nın bazı durumlarda siyaset dışı kaldığını göstermez. Aksine MGK dünden bugüne sürekli olarak siyasetin içinde oldu. Hatırlarsanız geçen yıl Genelkurmay Başkanlığı tarafından milli güvenlik siyaseti belirlendi. Bir ülkenin milli güvenlik siyasetini kim belirler? Bunu tüm siyasetin ana unsurları belirler. Yani iktidarıyla, muhalefetiyle, siyasi partileriyle, parlamentosu belirler. Ancak bugün askerler belirliyor.

Geçen yıl hazırlanan milli güvenlik siyaseti belgesi bugün uygulamaya konmuş durumdadır. Basın ve belli siyasi bürokratik kesimlerin desteği alınarak bu belge tüm alanlara yansıtılmaya başlamıştır. Bu ilk değildir. Daha önce de bir “Kırmızı Kitap”tan bahsedildi. Tansu Çiller’in başbakanlığı döneminde –içeriğini bilemiyoruz- yine bugünküne benzer bir belgenin gündeme getirildiği medyada yer aldı. Belirlenen milli güvenlik siyaseti belge olarak hükümetlere sunulmuştur. Sunulan bu belgeler Türkiye’deki iç ve dış siyasetin anayasasıdır.

- MGK Genel Sekreterliğinin yapılanmasını nereye oturabiliriz?

- Genel Sekreterliğin yapısını incelediğinizde kurumun yapılanmasına yabancı olmadığını görürsünüz. Neden? Türkiye’de bir de Başbakanlık Merkez Teşkilatı var. Başbakanlık Merkez Teşkilatının yapılanma şekli en azından kavram olarak aynı şekilde MGK Genel Sekreterliğinin yapılanmasında da var.

- Oluşturulan bu birimlerin yasal zemini olmasına rağmen yaptırım hakkı tanınmamış değil mi?

- Yasal zemin var. Ancak bu birimlerin siyaset belirleme hakları yok. Yapılan çalışmalardan çıkardıkları sonuçları MGK’ya iletme MGK’nın da bu görüşleri siyasi iktidara uygun bir şekilde bir rapor olarak sunma ve tavsiye etme hakkı var. İstişarî bir organ olarak MGK’nın asli görevi bu.

- Uygulamada böyle olmadığını yaşadığımız süreç açıkça ortaya koymuyor mu?

- Elbette koyuyor. Uygulamanın farklı olduğunu gösteren başka göstergeler de var. MGK’ya bağlı birimler çalışmalarını önce topluma değişik kanallarla yansıtıyorlar, Tartışma ortamı sağlamaya çalışıyorlar. Bunu dolaylı olarak yapıyorlar.

- MGK’ya bağlı birimler daha önceden belirlenen milli güvenlik siyasetini topluma benimsetmek ve tepkileri ölçmek amacıyla bir anlamda nabız yokluyor diyebilir miyiz?

- Bu konuda MGK’ya bağlı Toplumla İlişkiler Başkanlığı ilginç çalışmalar yapıyor, bazı yayın organları aracılığıyla daha önceden hazırlanan bazı raporları ve görüşleri topluma yansıtıyor ve tartışmaya açıyor.

- Bu tür yayınlar bir anlamda da askerler tarafından belirlenen milli güvenlik siyasetinin siyasilere benimsetilmesine de zemin oluşturuyor olmalı...

- Geçen yıl hazırlanan milli güvenlik siyaseti belgesi medya aracılığıyla topluma benimsetilmeye çalışıldı. Medya da bu işe teşne olduğu için olayı sürekli MGK boyutundan ele aldı. Baskıların ve dayatmaların mahiyeti konusunda fazla bir şey yazılmadı. Yazılmaması bir tarafa ciddi anlamda tartışılmadı bile. Sadece bu uygulamalardan mağdur olan çevrelerle sınırlı kaldı bu yaptırımlar ve dayatmalar.

- Politikacıların MGK konusunda tutarsız tavırlar içine girmesini nasıl değerlendiriyorsunuz?

- Daha önce muhalefetteyken MGK’nın yapısını eleştirenler bugün tam tersine MGK’yla birlikte hareket etme yolunu tercih ediyorlar. Politikacılardaki bu tavır değişikliğinin temel nedenlerinden biri politikacıların devletin özünü teşkil eden bu yapıya karşı

koyamamaları ikinci neden de basının oluşturduğu MGK'yı kutsallaştıran süreçten etkilenmeleri.

- Bazı politikacılar zaman zaman MGK'nın demokrasi üzerinde bir vesayet oluşturduğunu söylüyorlar ancak bu konuda kanuni bir düzenlemeye ya da MGK'yı tamamen istişari bir organ olmaya yönelten düzenlemelere de gitmiyorlar. Mesela DTP lideri Cindoruk'un MGK il ilgili söyledikleri...

- Son günlerde bunu en çok dile getiren politikacı Sayın Hüsamet Cindoruk. Cindoruk iyi bir hukukçu. MGK'nın fonksiyonlarıyla ilgili söyledikleri doğru. Ancak Sayın Cindoruk'un siyasi misyonu bu söylediklerini devam ettirmeme yönünde. Siyasi misyonu bunu gerekli kılıyor. Neden? Çünkü bu tartışmayı ve eleştirilerini devam ettirmesi durumunda kısa bir sürede kendisine 20 milletvekili transfer ederek, hükümete ortak olmasını sağlayan gücü karşısına almış olacak.

Dolayısıyla siyasi kaygılar insanların doğru bildiklerini sürekli olarak savunmalarını ve bu doğrultuda bazı icraatlarda bulunmalarını engelliyor. Bu da Türkiye'deki siyasi yapının ne kadar militer bir yapı olduğunu gösteriyor. Aslında bir hukukçu olarak haklı çıkışlarını devam ettirmesi gerekiyordu. Ancak bunu ne ondan ne de diğer siyasetçilerden beklemek mümkün değil. Başbakan Mesut Yılmaz'ın çıkışı ve on gün sonra "Yanlış anlaştım, böyle demek istememiştim" anlamına gelen sözler söylemesi bu konuda fazla umutlu olmamamızı gerektiriyor. Maalesef durum bu.

- Detaylarını verdiğiniz bu militarist yapıdan nasıl kurtulacak Türkiye? Ya da hiç kurtulamayıp böyle mi devam edecek?

- Türkiye bu gibi konjonktürlerden ilk defa geçiyor değil. Türkiye'nin geçmişi bunalımlarla dolu. Tek Parti dönemi gibi baskının ve zulmün çok şiddetli olduğu dönemleri de yaşadı Türkiye. Dünyayla hiçbir irtibatı yoktu Türkiye'nin. Bu dönemler aşıldı. Son kırk yılda gerek demokratikleşme yönünde gerekse İslâmi hassasiyetlerin yükselmesi ve kitleleri sarması yönünde yoğun bir dönem yaşadı Türkiye. Bu gerçeği gözardı etmemek lazım. Buradan şu sonuç çıkıyor. Bu dönemler geçecektir. Geçmişte bu kadar kurumlaşmayan antidemokratik yapılar bugün ciddi anlamda kurumlaşma yoluna gitmişlerdir. Burada siyasilere büyük görev düşüyor. Kendi aralarında istişare mekanizmaları kurarak, bu dönemleri en az zararlı nasıl kapatabileceklerini hesaplamalıdır. Hukukçu, siyasetçi, ekonomist, tüccar kısacası herkes kendi misyonunu yerine getirmelidir. Bu yapılırsa bir gün bu dayatmaların bir esamesi olmayacaktır. Bu yapılmazsa Türkiye'de yine bazı güçler ülkenin siyasetini belirlemeye devam ederler. Siyasetin şimdiki zayıf konumunu görüp ümitsizlenmek anlamsız. En azından düşünen ve bu ülke için bir şeyler yapmaya niyetli olan insanlar için teslimiyetçi tavır iyi bir tavır değil. Süreci atlatmamız bu dayatmalara karşı duracak insanların niteliğine bağlı. Ortaya konan politikalar iyi değerlendirilmeli ve tahlil edilmeli. Yapılanları sabote anlamında söylemiyorum, ancak bunların toplum tarafından iyi anlaşılabilmesi için aydın kesime büyük görevler düşüyor.

- Özellikle İslami kesimde bu anlamda bir muhalefet cephesi oluşmadı mı?

- Bu konuda hiç bir şey yapılmıyor demiyorum ancak yeterli görmüyorum. Yapılan ya da yapılması düşünülen düzenlemelerin alternatiflerinin ortaya konması lazım. Dayatmalara karşı alternatif projeler üretmek zorundayız. Bu projeleri siyasetçilerin ve halkın önüne koymak lazım. Halkı sandığın başına gittiği zaman değerlendirmesini iyi yapabilmesi ve tavrını net bir şekilde ortaya koyabilmesi için bilgilendirmek lazım.

Bu projeleri halkın önüne koymadıktan sonra yakınmanın ve şikâyet etmenin bir anlamı yok sanıyorum. Ne olacak diye kendi kendimize sorabiliriz ancak bu soruyu üçüncü kişilere sormak çok abes. Ülkenin ne olacağı her kişinin kendisiyle ilgili bir sorun. Bir de bizim dikkat etmemiz gereken bir konu da şu bana göre. Bu ülkede kimlerle neye kadar yapabiliriz? Hangi ortak paydayı nereye kadar paylaşabiliriz? Bu soruları iyi cevaplandırmamız lazım. İşi eleştiri düzeyinden daha ileri daha olgun noktalara taşıyabilmeliyiz. Biz bugün bazı uygulamaları eleştiriyoruz. Ancak birilerinin bizi geçerek, daha ciddi çözümler üretmesi gerekiyor.

- MGK'nın istişari bir organ olduğu sürekli vurgulanır. Ancak sizin de ifade ettiğiniz gibi uygulama hiç de böyle değil. Peki, MGK'nın yasal olarak bir yaptırım gücü var mı?

- Türkiye'deki siyasi yapı ta baştan dizayn edilirken askeri bir mantıkla yapılmıştır. Askerinin konumunu her zaman dışarıda tutan bir mantıktır bu. Anayasa ve yasalara baktığınızda Milli Güvenlik Kurulu istişari bir kurumdur. Anayasa MGK'daki kararların hükümlere tavsiyesini esas alır. Bunun içinde yaptırım diye bir olay yoktur. Ancak gerek hükümetlerin zayıflığı gerekse konjonktürel olarak silahlı kuvvetlerin durumdan vazife çıkartarak kendine sınırları korumanın ötesinde tamamen iç siyasette de yer araması ya da buralara müdahale duygularının biraz daha depreşmesi sonucunda olay yaptırım gibi algılanmaya başlanmıştır.

Türkiye'deki İslami gelişmelerden ve dünyayla birlikte gelişen insan hakları ve hürriyetlerle ilgili gelişmelerden rahatsız olan çevreler MGK'nın tavsiyelerini yaptırıma dönüştüren sürece katkı yapmaktadır. Kanuni düzenlemelerde yaptırım anlamına gelen bir ifade yok, bunu çağrıştıracak bir kavram da yok. Bir başbakan olarak parlamentonun ve siyasi iradenin üzerine gölge düşürecek uygulamaların altına imza atarsanız böyle bir sonuçla da karşılaşmanız kaçınılmaz olur.

- Tarifini yaptığınız yapılanma sadece Refahyol'un değil, Anasol'un da hareket alanını daralttı. Bundan sonra bu süreçle her halde tüm iktidarlar yüzyüze gelecek.

- Refahyol hükümeti kurulduktan sonra hükümetin kendisine dayatılan bazı uygulamaları yapmayacağına yönelik bir kuşku zaten vardı. Hükümetin bu tavrını görünce gitmesi için birtakım çalışmalar yapıldı ve bu hükümet gitti de. Ancak Refahyol'un yapmadıklarını yapacağım diye iktidara gelenler de aynı süreçle karşılaştılar. Kısa süreli bir çıkıştan sonra önceden belirlenen politikalar istikametinde çıkartılacak yasalar hemen Meclis'e gönderildi. MGK iradesi karşısında bu hükümet de bir varlık gösteremedi.